

NATIONALE ARBEIDSRAAD

CENTRALE RAAD VOOR HET
BEDRIJFSLEVEN

ADVIES Nr. 2.362

CRB 2023-1090
CO 1000

Gemeenschappelijke Raadszitting van 25 april 2023

Advies over het Nationaal Hervormingsprogramma 2023

3.444

Advies over het Nationaal Hervormingsprogramma 2023

Inbehandelingneming

In het Nationaal Hervormingsprogramma brengen de verschillende regeringen van het land verslag uit over de belangrijke hervormingen die in de loop van het afgelopen jaar hebben plaatsgevonden en over de maatregelen die in een nabije toekomst zouden moeten worden genomen om groei en werkgelegenheid te stimuleren en om onevenwichtigheden te voorkomen of te corrigeren, alsook over hun concrete projecten om te voldoen aan de landenspecifieke aanbevelingen van de EU en aan de Europese budgettaire regelgeving. Het NHP vult de begrotingsmaatregelen van het Stabiliteitsprogramma aan en ligt in het verlengde van de prioriteiten van het nationaal Plan voor Herstel en Veerkracht (NPHV).

De instanties van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad (de Raden) willen hun gezamenlijke bijdrage leveren om deze als bijlage aan het Nationaal Hervormingsprogramma (NHP) 2023 te hechten.

Standpunt van de Raden

1 Algemene beschouwingen

Op federaal niveau zijn de Raden de organen voor beraadslaging en autonome adviesverlening en de plaatsen waar de uitdagingen van het Europees sociaal-economisch beleid en de Europese sociaal-economische coördinatie, alsook de Europese aanbevelingen gericht aan België, worden behandeld. In dit verband herhalen de sociale gesprekspartners hier hun gemeenschappelijke wens, die herhaaldelijk door de instanties van de twee Raden werd geuit, om vanaf het begin van het besluitvormingsproces informatie, dialoog en raadplegingen te organiseren opdat hun debatten, werkzaamheden en bijdragen op doeltreffende en passende wijze kunnen bijdragen aan de standpuntbepaling van de beleidsoverheden op alle bevoegdheidsniveaus. Dit verzoek werd herhaald in januari 2023, tijdens een rondetafelconferentie in het kader van de raadpleging die werd gehouden door de

Groep Europees Semester van het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) ter voorbereiding van een initiatiefadvies getiteld "Aanbevelingen van het EESC voor een krachtige hervorming van het Europees semester".

Wat de opstelling van het NHP 2023 betreft, heeft de Kanselarij van de Eerste Minister de twee secretariaten van de Raden beknopte informatie verstrekt over het tijdschema en de procedure voor de opstelling van het NHP, alsook over de onderwerpen die erin zullen worden opgenomen. Zoals in het verleden is de termijn te kort om de Raden in staat te stellen overeenstemming te bereiken en een volledig advies uit te brengen.

Voorts is ook het tijdschema problematisch. Het is van essentieel belang dat de dialoog en de raadpleging van de Raden op het gepaste moment worden georganiseerd, zodat in het corpus zelf van het programma rekening kan worden gehouden met de uitgebrachte adviezen en aanbevelingen.

Met betrekking tot de evaluatie van de sociaal-economische situatie van België door de Europese Commissie vond in juni 2022 een gezamenlijke CRB-NAR-vergadering met deskundigen van de Europese Commissie plaats. Het samenvallen van het Landverslag ("Country Report") en de voorstellen van aanbevelingen (terwijl in het verleden het Landverslag in februari werd gepubliceerd, vóór de voorgestelde aanbevelingen) heeft de mogelijkheid van een voorafgaand debat over de door de Commissie voorgestelde aanbevelingen verminderd.

In het algemeen drukken de Raden evenwel hun tevredenheid uit over de interacties die sinds enkele jaren met de Europese Commissie tot stand zijn gekomen. Deze dialoog lijkt hun een aanvulling te vormen op het analytische kader en de evaluaties van de Europese Commissie m.b.t. het sociaal-economisch beleid van het land, het plan voor herstel en veerkracht, de onderliggende uitdagingen van die evaluaties, maar ook de voornemens van de overheden van het land in het kader van de coördinatie van het sociaal-economisch beleid op Europees niveau, alsook de afstemming daarvan op alle beleidsniveaus, meer bepaald met het oog op de groene en digitale transitie en de versterking van de veerkracht van de economie.

Het Europees semester kadert in de economische, sociale en werkgelegenheidsgovernance van de Europese Unie (EU): de lidstaten stemmen hun economisch en begrotingsbeleid af op de regels die op EU-niveau zijn overeengekomen. Hoewel het Europees semester aanvankelijk voornamelijk een

economische oefening was, heeft het zich ontwikkeld en integreert het ook andere relevante actiedomeinen in het proces. Ingevolge de afkondiging van de Europese pijler van sociale rechten in 2017 biedt het Europees semester ook een kader voor de coördinatie en de opvolging van de inspanningen van de lidstaten om de doelstellingen van de pijler te verwezenlijken. De pijler vaardigt 20 grondbeginselen uit voor een sterk sociaal Europa op het vlak van gelijke kansen, toegang tot de arbeidsmarkt, billijke arbeidsvoorwaarden en sociale bescherming en inclusie¹.

Het Europees semester omvat ook een evaluatie van de manier waarop de lidstaten zich inspannen om de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties te verwezenlijken.

Voor de Raden (CRB en NAR) vormt deze ontwikkeling een essentieel element waarmee rekening moet worden gehouden om het noodzakelijke evenwicht tussen de economische, de sociale en de milieupijler in het kader van de coördinatie van het sociaal-economisch beleid en de doelstellingen van de Europese strategie daadwerkelijk tot stand te brengen.

Ter gelegenheid van de lancering van de cyclus van het Europees semester 2023² herinnert de Europese Commissie eraan dat de historisch hoge energieprijzen, de hoge inflatiecijfers, de bevoorradingstekorten, de stijgende schuld niveaus en de stijgende leningskosten in 2022 de activiteiten van de ondernemingen aantasten en de koopkracht van de huishoudens uithollen. Ze is van oordeel dat de economische beleidskeuzes in de eerste plaats gericht moeten zijn op het garanderen van een adequate en betaalbare energievoorziening, het waarborgen van de economische en financiële stabiliteit en het beschermen van kwetsbare huishoudens en bedrijven, terwijl de houdbaarheid van de overheidsfinanciën behouden moet blijven.

De Europese Commissie heeft de prioriteiten voor het Europees semester van 2023 vastgesteld, in overeenstemming met de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties: bevordering van milieuduurzaamheid, productiviteit, billijkheid

¹ Het actieplan voor de Europese pijler van sociale rechten bepaalt de ambitie van de EU voor een sterk sociaal Europa die gericht is op werkgelegenheid, competenties en sociale inclusie en drie sociale doelstellingen omvat die tegen 2030 op EU-niveau moeten worden bereikt: minstens 78% van de bevolking van 20 tot en met 64 jaar moet een baan hebben; minstens 60% van alle volwassenen moet elk jaar aan een opleiding deelnemen; het aantal mensen dat kans loopt op armoede of sociale uitsluiting moet in vergelijking met 2019 verminderen met minstens 15 miljoen, onder wie minstens 5 miljoen kinderen.

² https://commission.europa.eu/publications/2023-european-semester-autumn-package_en

en macro-economische stabiliteit, met het oog op het stimuleren van een duurzaam concurrentievermogen.

2 Werkzaamheden van de Raden sinds hun bijdrage aan het NHP 2022

In de afgelopen maanden hebben de belangrijkste dossiers in verband met de aanneming van het Nationaal Hervormingsprogramma, het plan voor herstel en veerkracht en de Europese aanbevelingen waarover de twee Raden zich hebben moeten uitspreken, betrekking op:

2.1 De sociaal-economische context

Zowel België als de referentielidstaten hebben een aantal opeenvolgende schokken doorgemaakt: de COVID-19-crisis en de recessie die daaruit voortvloeide, een sterke economische opleving, een hoge inflatie (die vooral werd veroorzaakt door de verstoring van de bevoorradingsketens, meer bepaald van energie) en de oorlog in Oekraïne die de inflatie heeft versterkt en de conjunctuur heeft doen verslechteren. De intensiteit van deze schokken, de uiteenlopende vatbaarheid van de economieën voor de stijging van de energieprijzen en de reacties van het economisch beleid verschillen van land tot land, hetgeen kan leiden tot verschillen in de ontwikkelingen van de consumptieprijzen, de lonen (en de loonkosten), de rentabiliteit van de ondernemingen en de financiële situatie van de huishoudens. Een gedetailleerde verklaring van deze ontwikkelingen kan worden gevonden in het document “Economische en sociale oorzaken en gevolgen van de algemene mondiale inflatie”.

In zijn advies van de maand december 2023 herinnert de CRB eraan dat productiviteitswinsten een noodzakelijke, maar ontoereikende, voorwaarde zijn voor de welvaart van de bevolking, het niveau van de sociale cohesie en de financiering van de investeringen die noodzakelijk zijn om de Europese milieudoelstellingen te bereiken, t.w. koolstofneutraliteit tegen het jaar 2050. Productiviteitswinsten kunnen de basis vormen voor verbeterde reële inkomens en lagere relatieve prijzen. Die laatste stellen bedrijven ook in staat hun rentabiliteit te handhaven, wat cruciaal is voor toekomstige investeringen. Deze verschillende elementen zijn noodzakelijk voor

³ https://www.ccecrb.fgov.be/dpics/fichiers/2022-12-22-01-46-33_doc223280nl.pdf

het behoud van het concurrentievermogen. Het advies brengt aldus verschillende belangrijke thema's naar voren om het concurrentievermogen van de Belgische economie te waarborgen: de milieutransitie en de digitale transitie, O&O en innovatie, onderwijs en vorming, de aanwezigheid in de waardeketens met een hoog innovatiepotentieel, de ondernemingsdynamiek, mededinging en sociale dialoog. De CRB nodigt de Nationale Raad voor de Productiviteit uit om prioritair de effecten op de productiviteit van het telewerk, het proces van oprichting en verdwijning van ondernemingen (inclusief de toenemende moeilijkheid voor startende bedrijven om het gemiddelde productiviteitsniveau van de gevestigde bedrijven te bereiken), en het gebrek aan concurrentie in sommige sectoren te behandelen.

2.2 Het Plan voor Herstel en Veerkracht

Op 23 juni 2021 heeft de Europese Commissie een positieve evaluatie van het Plan voor Herstel en Veerkracht (PHV) van België goedgekeurd, waardoor België in aanmerking komt voor de Herstel- en veerkrachtfaciliteit. Doordat het totale aan België toegewezen bedrag op 30 juni 2022 neerwaarts werd bijgesteld, zal het nationale plan van België moeten worden aangepast voordat het opnieuw bij de Europese Unie wordt ingediend. De federale regering stelt momenteel, in overleg met de deelentiteiten, een aangepast nationaal investeringsplan op, dat onder meer rekening houdt met de uitvoeringsrisico's van de projecten, de naleving van de formele Europese verplichtingen en andere specifieke methodologische criteria. De Europese betalingen zullen plaatsvinden naarmate de in dit plan geplande investeringen vorderen en zullen worden toegestaan wanneer België de in zijn plan beschreven mijlpalen en doelstellingen bereikt.

In hun gemeenschappelijk advies van juni 2021 beklemtonen de CRB en de FRDO⁴ dat het PHV moet passen binnen een langetermijnvisie (met inbegrip van een langetermijnstrategie voor de overheidsinvesteringen) en moet dienen om een financieel en budgettair houdbaar beleid te voeren, met voldoende aandacht voor het beheer van de risico's (zowel op gezondheids-, economisch als milieugebied). Deze brede visie moet de algemene richting aangeven, deel uitmaken van een structureel proces van duurzame ontwikkeling en zorgen voor samenhang tussen de verschillende bestuursniveaus (federaal, regionaal, Europees). Ze vergt een industriebeleid/industriële strategie die investeringen in O&O, investeringen in

⁴ CRB en FRDO, "Tussentijds advies over de strategische krachtlijnen van het ontwerp van Plan voor Herstel en Veerkracht", CRB 2021-0440

renovatie, duurzame energie en mobiliteit, de transitie naar een circulaire economie en de digitale transitie integreert. In het kader van een dergelijk beleid moet ook een maatschappelijke reflectie worden gehouden over de strategische onafhankelijkheid van België t.o.v. sommige essentiële goederen en diensten, die het analysekader van de individuele ondernemingen overstijgt.

Het PHV haalt slechts gedeeltelijk een investeringsachterstand in België in. De CRB roept op tot een structurele verhoging van de overheidsinvesteringen tot 4% van het bbp per jaar tegen 2030. Hij betreurt voorts het uitblijven van een hervorming met als doel een betere budgettaire coördinatie tussen de deeltentiteiten mogelijk te maken. Ook private investeringen moeten worden aangemoedigd. De combinatie van openbare en privé-investeringen heeft immers een groter multiplicatoreffect op de economie⁵.

De NAR, de CRB en de FRDO hebben ook gezamenlijk twee adviezen goedgekeurd over, enerzijds, het luik betreffende de investeringsprojecten (advies nr. 2.205/2021-0760 dd. 23 maart 2021) en, anderzijds, het luik betreffende de structurele hervormingen (advies nr. 2.212/2012-0900 dd. 2 april 2021). Wat de investeringsprojecten betreft, hebben de Raden meer bepaald de noodzaak beklemtoond van een goede coördinatie tussen de federale staat, de deeltentiteiten en de lokale overheden, om de positieve effecten van de investeringen die overal in het land worden gepland te maximaliseren.

Meer onlangs hebben de NAR en de CRB in een gemeenschappelijke brief aan de staatssecretaris voor Relance en Strategische investeringen te kennen gegeven dat ze zich willen uitspreken over het specifieke punt inzake de bijkomende enveloppe uit het RePowerEU-plan⁶ die België zou moeten ontvangen. Het beginsel dat het de voorkeur verdient de middelen daar in te zetten waar ze het grootste multiplicator- en hefboomeffect hebben en te kiezen voor projecten die het meest bijdragen tot de nagestreefde economische en maatschappelijke doelstellingen lijkt hun essentieel voor een doeltreffend, doelmatig en kwalitatief herstelbeleid, overeenkomstig de

⁵ CRB, "Advies over het jaarverslag van de Nationale Raad voor de Productiviteit", CRB 2021-2780

⁶ In aansluiting op het mandaat dat door de staatshoofden en regeringsleiders van de Unie werd gegeven in de verklaring van Versailles, heeft het REPowerEU-plan tot doel om geleidelijk, en zo snel mogelijk, de afhankelijkheid van de EU van de invoer van fossiele brandstoffen uit Rusland af te bouwen. Daartoe wil de Commissie in overleg met de lidstaten de meest geschikte projecten, investeringen en hervormingen op nationaal, regionaal en EU-niveau vaststellen. Deze maatregelen zijn erop gericht de algemene afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen en af te stappen van de invoer van fossiele brandstoffen uit Rusland.

vereisten van duurzame ontwikkeling, voor de Belgische samenleving. Volgens de Raden lijkt het aldus verstandig te voorkomen dat deze enveloppe van het RePowerEU-plan over de verschillende federale en gefedereerde entiteiten wordt verspreid, door dit bedrag idealiter te besteden aan investeringen van nationale reikwijdte, die beantwoorden aan de energie- en duurzaamheidsuitdagingen tegen 2050 en passen in het bestaande Europese kader.

2.3 De klimaat- en energietransitie

Zeven (federale en regionale) adviesraden van ons land hebben gezamenlijk aanbevelingen opgesteld over de organisatie van de actualisering van het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) voor de periode 2021-2030⁷. Deze actualisering was gepland, maar is van groter belang geworden door de toegenomen klimaatambities van de EU (met name in het kader van het programma "Fit for 55"), en dat in een context van internationale energiecrisis. Het eerder door België ingediende NEKP volstaat niet langer om de nieuwe ambities waar te maken.

Voor de adviesraden biedt de herziening van het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP) in 2023 aan België de mogelijkheid om krachtige acties vast te stellen. Door middel van interfederale coördinatie en de betrokkenheid van de sociale gesprekspartners zou dit herziene Plan van een duidelijk kader moeten worden voorzien. Er moet een geïntegreerde interfederale visie komen met langetermijndoelstellingen, tussentijdse doelstellingen, een traject en een geheel van beleidskeuzes en -maatregelen om deze doelstellingen te verwezenlijken.

In dit verband geven de recente werkzaamheden van de Raden kernmaatregelen aan voor het herziene NEKP.

Zo onderschrijven de Raden al geruime tijd het belang van een circulaire economie en formuleerden ze in dit kader al verschillende aanbevelingen. Recent bracht de CRB een advies uit over het ontwerp van federaal actieplan circulaire economie⁸.

In hun recente adviezen inzake mobiliteit stellen de Raden concrete pistes voor om het gebruik van het spoor aan te moedigen en de ontwikkeling van de multimodaliteit te bevorderen (trein-fietsstrategie, mobiliteitsbudget...). Ze brachten een advies uit

⁷ [Energie : De herziening van het Nationaal Energie Klimaat Plan 2030 \(fgov.be\)](https://www.fgov.be/energie)

⁸ <https://www.ccecrb.fgov.be/p/nl/882/ontwerp-van-federaal-actieplan-circulaire-economie>

met het oog op de nieuwe beheerscontracten voor de NMBS en Infrabel, spraken zich uit over de flexibele abonnementen van de NMBS en stelden concrete pistes voor om het goederenvervoer per spoor aan te moedigen.

Vanuit diezelfde invalshoek, namelijk duurzame vervoerswijzen in het kader van het woon-werkverkeer aanmoedigen, heeft de NAR op 24 januari 2023 de collectieve arbeidsovereenkomst (cao) nr. 164 betreffende de tegemoetkoming van de werkgever voor de verplaatsingen per fiets van de werknemer tussen zijn woonplaats en zijn plaats van tewerkstelling gesloten. Die cao heeft tot doel de toekenningsvoorwaarden, het bedrag en de modaliteiten voor de tegemoetkoming van de werkgever voor die verplaatsingen te regelen. Het is een suppletieve collectieve arbeidsovereenkomst. De Raad heeft ook het advies nr. 2.351 uitgebracht, waarin de cao wordt toegelicht.

Daarnaast heeft de NAR (ook op 24 januari 2023) de cao nr. 98/10 aangenomen om de lijst van producten en diensten die met ecocheques kunnen worden aangekocht, aan te passen en heeft hij het bijbehorende advies nr. 2.344 aangenomen. Voortaan kunnen ecocheques ook worden gebruikt voor de aankoop van alle producten met het FSC- of PEFC-label, voor het betalen van (een abonnement voor) een parkeerplaats specifiek bedoeld voor de fiets, en voor de aankoop van alle tweedehandse elektro, met uitzondering van hybride apparaten, d.w.z. apparaten die zowel op elektriciteit als op fossiele brandstoffen kunnen werken.

De CRB en zijn gewestelijke tegenhangers (Brupartners, CESE Wallonië en SERV) hebben onlangs een gezamenlijke oproep gelanceerd tot samenwerking en coherentie tussen de bevoegdheidsniveaus om de broeikasgasemissies van het gebouwenbestand sneller te verminderen, met inachtneming van de sociaal-economische eigenheden en van de bevoegdheden van elke entiteit. Een gemeenschappelijk advies van de sociaal-economische Raden handelt over “De renovatie van het residentiële huurbestand en van de mede-eigendommen”.

2.4 De pensioenen

Bij brief van 2 juni 2022 ontvingen de twee Raden (CRB en NAR) een adviesvraag over de hervorming van de pensioenen.

Volgens een tussen de sociale partners overeengekomen werkmethode hebben de twee Raden de drie thema's onderzocht die in de adviesvraag werden voorgelegd.

Deze thema's zijn: de financiële en sociale houdbaarheid van het pensioensysteem; de veralgemening en versterking van de aanvullende pensioenen; de modernisering van de gezinsdimensie.

De sociale gesprekspartners hebben een reeks specifieke vragen geformuleerd over de drie thema's⁹, op basis waarvan hoorzittingen met, enerzijds, deskundigen uit de academische en wetenschappelijke wereld en, anderzijds, de administratie en overheidsinstellingen hebben plaatsgevonden.

Een gemeenschappelijk advies en een verslag, die op 8 maart 2023 werden goedgekeurd, zijn het resultaat van deze werkzaamheden¹⁰. Het verslag moet worden gelezen als een aanvulling op het advies. Het bevat de antwoorden en de gegevens die de Raden hebben ontvangen in antwoord op de specifieke vragen van de sociale gesprekspartners over de drie thema's.

In de inleiding herinnert het advies eraan dat de sociale gesprekspartners belanghebbende partij zijn bij het gehele socialezekerheidsstelsel in het algemeen, en bij het pensioenstelsel in het bijzonder. Daarom moeten ze worden betrokken bij elke fase van de reflectie, met inbegrip van de voorbereidende fasen, en bij elke beslissing.

De Raden beklemtonen ook dat de publicatie van het verslag en van het advies niet het eindpunt vormt van hun werkzaamheden met betrekking tot de drie voorliggende thema's.

De NAR heeft ook het rapport nr. 127 dd. 28 juni 2022 goedgekeurd betreffende de evaluatie van de vooruitgang op sectoraal niveau inzake de harmonisering van de aanvullende pensioenen.

⁹ <https://www.ccecrb.fgov.be/p/nl/1048/factuele-elementen-over-het-belgisch-pensioensysteem/31>

¹⁰ <https://www.ccecrb.fgov.be/p/nl/1046/de-financiele-en-sociale-houdbaarheid-van-de-pensioenen-de-tweede-pijler-en-de-gezinsdimensie-van-de-pensioenen>

2.5 Inschakeling van de jongeren op de arbeidsmarkt

De CRB heeft zich in een recent verslag¹¹ gebogen over de inschakeling van jongeren op de arbeidsmarkt en de impact van de COVID-19-crisis op deze bevolkingsgroep. Hij is van oordeel dat er prioritaire maatregelen zouden moeten worden genomen voor de jongeren, aangezien zij hard werden getroffen door de gezondheids crisis. Het verslag combineert een analyse van de meest kwetsbare groepen van jongeren op de arbeidsmarkt met een analyse van de impact van de gezondheids crisis en stelt een aantal uitdagingen op middellange en lange termijn vast die de inschakeling van jongeren zouden kunnen beïnvloeden¹².

Nog voordat de gezondheidsmaatregelen om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan de arbeidsmarkt troffen, ondervonden sommige groepen van jongeren al moeilijkheden met hun inschakeling op de arbeidsmarkt. Door middel van een analyse van enkele arbeidsmarktindicatoren (statische benadering) en van het beroepstraject van de jongeren aan het begin van hun loopbaan (dynamisch) werden de laaggeschoolde jongeren, de jongeren met een migratieachtergrond en de NEET-jongeren geïdentificeerd als de groepen waarop het beleid zich moet richten om de inschakeling van jongeren op de arbeidsmarkt te verbeteren en te voorkomen dat kwetsbare jongeren te ver van de arbeidsmarkt verwijderd raken

De CRB is ook van oordeel dat de overheidssector het voortouw moet nemen bij de ontwikkeling van beroepsinschakelingstrajecten voor jongeren. Hij spreekt zich ook uit over de rol van contracten van korte duur aan het begin van het beroepstraject.

2.6 Werkgelegenheid voor werknemers van buiten de EU en non-discriminatie

In zijn advies nr. 2.361 van 5 april 2023 heeft de NAR zich uitgesproken over een ontwerp van actieplan dat werd opgesteld in navolging van de Werkgelegenheidsconferentie 2022, met als thema "werkgelegenheid voor werknemers van buiten de Europese Unie".

¹¹ Dit verslag werd opgesteld in het kader van artikel 5 van de herziene wet van 26 juli 1996, dat een analyse van de inschakeling van de risicogroepen op de arbeidsmarkt voorschrijft.

¹² <https://www.ccecrb.fgov.be/p/nl/1010/de-inschakeling-van-jongeren-op-de-arbeidsmarkt-en-de-impact-van-covid-19/2>

Volgens de NAR rechtvaardigen knelpuntberoepen en de verwezenlijking van de Belgische werkgelegenheidsdoelstelling (80 % in 2030) het zo veel mogelijk bevorderen van de toegang tot de arbeidsmarkt voor alle personen die reeds legaal op het nationale grondgebied verblijven. Hij spreekt zich bijgevolg positief uit over een aantal voorstellen in het actieplan om deze doelstelling te verwezenlijken. In zijn advies vestigt de Raad de aandacht op een aantal aanvullende kwesties die op federaal en deelstaatniveau kunnen worden aangepakt.

Met betrekking tot de eigen initiatieven die in het kader van het actieplan kunnen worden genomen, stelt de NAR in datzelfde advies dat het aan hem is om na te gaan welke bijwerkingen eventueel aangebracht moeten worden aan de collectieve arbeidsovereenkomsten die hij heeft gesloten inzake non-discriminatie en gelijke behandeling. De Raad neemt zich in zijn advies ook voor om samen met de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid een bewustmakingscampagne te voeren om de positieve actieplannen van ondernemingen te bevorderen. Een aanbeveling hierover aan de sectoren die een diversiteitsplan zullen moeten opstellen, kan eveneens worden overwogen.

2.7 Return to work

Enkele jaren geleden werd een overlegplatform opgericht voor het aan het werk houden en het herinschakelen van arbeidsongeschikte werknemers. De NAR is verantwoordelijk voor de coördinatie van de werkzaamheden van dat platform, dat het structureel overlegkader vormt waarin de actoren die betrokken zijn bij het proces van de vrijwillige terugkeer naar werk van personen met een gezondheidsprobleem worden samengebracht.

Het is in die context dat de NAR het advies [nr. 2.288](#) van 26 april 2022 heeft uitgebracht, waarin hij zich heeft uitgesproken over een reeks wet- en regelgevende teksten die voortvloeien uit het federale begrotingsakkoord 2022, die voorzien in een aantal arbeidsrechtelijke bepalingen die verband houden met de terugkeer naar werk van personen met een gezondheidsprobleem. In zijn advies vroeg de Raad de vrijwillige terugkeer van langdurig zieken positief en globaal te blijven benaderen.

Vervolgens heeft de Raad zich uitgesproken (advies [nr. 2.311](#) van 19 juli 2022) over een voorontwerp van wet tot wijziging van de programmawet van 27 december 2021 wat de responsabiliseringsbijdrage voor werkgevers met een bovenmaatse instroom van werknemers in invaliditeit betreft, alsook over twee ontwerpen van koninklijke

besluiten tot uitvoering. Dat advies was voor de NAR een gelegenheid om te herhalen dat hij niet akkoord gaat met het principe van financiële sancties als responsabiliseringsmechanisme en te benadrukken dat moet worden vastgehouden aan een positieve en globale aanpak, alsook een goed beleid dat de verschillende actoren aanspoort tot re-integratie door middel van passende begeleiding, informatie, bewustmaking en middelen in plaats van via financiële responsabilisering. Voor de NAR vormt het vrijwillige karakter van het re-integratieproces een succesfactor voor het traject.

2.8 De overheidsfinanciën

Om beter inzicht te verwerven in de problematiek van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën voor België, werd een diagnoseverslag opgesteld (24 januari 2023). Dit verslag van de CRB geeft een gedetailleerde definitie van het begrip houdbare overheidsfinanciën en plaatst de financiële situatie van de federale overheid en van de deeltentiteiten in perspectief. Het bevat ook de conclusies die de CRB uit deze analyse heeft getrokken. Het verslag beklemtoont meer in het bijzonder de nood aan een interfederale consensus over een realistische doelstelling voor het te bereiken schuldniveau op middellange termijn. Er moeten bindende afspraken komen tussen de federale en regionale regeringen over de bijdrage van elke regering tot het behalen van dit schuldniveau en het tijdpad om dit te bereiken. Inspanningen moeten rekening houden met de economische conjunctuur en de noodzaak voldoende ruimte te hebben voor investeringen, o.m. in het kader van de klimaattransitie.

In een latere fase zullen bepaalde specifieke aandachtspunten, zoals de impact van de klimaattransitie op de (houdbaarheid van) de overheidsfinanciën, nader worden onderzocht.

2.9 Bestrijding van sociale fraude

De NAR wordt, in het kader van een samenwerkingsprotocol met Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD), structureel betrokken bij het regeringsbeleid ter bestrijding van sociale en fiscale fraude. Dankzij die betrokkenheid kan hij de activiteiten van de "European Labour Authority" en de problemen in verband met de Brexit of de invoering van de ene digitale toegangspoort "Komen werken in België" regelmatig volgen. Hierdoor staat de NAR centraal in de strategie voor de bestrijding van sociale fraude.

In het kader hiervan heeft de Raad onlangs een aantal belangrijke adviezen uitgebracht:

- Het advies [nr. 2.286](#) van 6 april 2022 over het ontwerp van operationeel actieplan voor de bestrijding van sociale fraude 2022, opgesteld door de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD). In dat advies wenst de Raad een aantal gemeenschappelijke krachtlijnen mee te geven met betrekking tot het operationeel actieplan 2022 en ter voorbereiding van het operationeel actieplan 2023;
- Het advies [nr. 2.326](#) van 16 november 2022 over het ontwerp van operationeel actieplan voor de bestrijding van sociale fraude van de SIOD voor 2023-2024;
- Het advies [nr. 2.348](#) van 24 januari 2023 over het Multi Annual National Control Plan (MANCP) (meerjarig nationaal controleplan), dat van toepassing is op de sociaal inspecteurs van de Algemene Directie Toezicht op de Sociale Wetten (AD TSW) en de Algemene Directie Toezicht op het Welzijn op het Werk (AD TWW). Dit controleplan is gespreid over 5 jaar.

2.10 Opeenvolgende dagcontracten voor uitzendarbeid

In het advies nr. 2.091 van de NAR van 24 juli 2018 hebben de sociale gesprekspartners zich geëngageerd met betrekking tot het oneigenlijk gebruik van opeenvolgende dagcontracten voor uitzendarbeid. Na een evaluatieoefening op basis van cijfermateriaal van de RSZ, heeft de Raad op 19 juli 2022 het advies [nr. 2.310](#) uitgebracht, waarin hij heeft vastgesteld dat ondernemingen inspanningen leveren om het gebruik van dat soort contracten te verminderen, maar toch heeft hij besloten dat gebruik beter te omkaderen.

Bijgevolg stelt hij voor dat gebruikers die oneigenlijk gebruik maken van opeenvolgende dagcontracten voor uitzendarbeid automatisch verantwoordelijk worden gesteld, door de gebruiker een bijzondere socialezekerheidsbijdrage te laten betalen. De NAR zal zorgen voor een follow-up en monitoring van dit nieuwe systeem en van de evolutie van het gebruik van opeenvolgende contracten voor uitzendarbeid van twee dagen. Dit mechanisme gaat gepaard met een administratieve vereenvoudiging door een aanpassing van de informatie- en raadplegingsprocedure zoals bepaald in de collectieve arbeidsovereenkomst nr. 108 betreffende de tijdelijke arbeid en de uitzendarbeid. Hierover werd op 29 november 2022 een [wijzigings-cao](#) gesloten.

2.11 Pilotprojecten inzake innovatieve arbeidsorganisatie

In het kader van de uitvoering van het interprofessioneel akkoord 2017-2018 hebben de sociale partners het initiatief genomen om pilotprojecten voor innovatieve arbeidsorganisatie te ondersteunen en hebben zij een alomvattende aanpak en een kader voor het opzetten van die pilotprojecten ontwikkeld (NAR-advies [nr. 2.170](#) van 30 juni 2020).

Na de aanneming van het reglementair kader hadden ondernemingen en sectoren tussen 1 april 2022 en 31 mei 2022 de kans om een subsidieaanvraag in te dienen. Op 19 juli 2022 heeft de NAR een met redenen omkleed advies uitgebracht, waarin hij de minister van Werk voorstelt een subsidie toe te kennen aan 27 projecten (26 projecten ingediend door ondernemingen en één project ingediend door een sector). De projecten kunnen vanaf 1 oktober 2022 worden uitgevoerd. Ze hebben een looptijd van maximaal 18 maanden. Na afloop van deze projecten zal de Raad het systeem van de pilotprojecten evalueren op basis van een syntheserapport van onafhankelijke experts over de resultaten van de projecten.

2.12 Tenuitvoerlegging van Europese instrumenten

Transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden

De NAR heeft op 27 september 2022 de collectieve arbeidsovereenkomst [nr. 161](#) betreffende het recht om een vorm van werk met meer voorspelbare en zekere arbeidsvoorwaarden te vragen, gesloten. De Europese richtlijn 2019/1152 betreffende transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden in de Europese Unie is daarmee in België van toepassing op de werknemers en werkgevers die onder het toepassingsgebied van de wet betreffende de cao's vallen.

De sociale partners zijn van oordeel dat de overgang naar een vorm van werk met meer voorspelbare en zekere arbeidsvoorwaarden dient te worden gestimuleerd, waarbij rekening wordt gehouden met de evenwichten tussen de behoeften van werkgevers en werknemers. Daartoe laat deze cao een belangrijke rol over aan de sociale dialoog op ondernemings- of sectorniveau om de uitoefening van dit nieuwe recht te omkaderen. Er wordt voorzien in bescherming tegen een nadelige behandeling en tegen ontslag voor de werknemer die de uit deze collectieve arbeidsovereenkomst voortvloeiende rechten uitoefent.

Op diezelfde datum heeft de NAR het advies [nr. 2.314](#) uitgebracht, waarin de collectieve arbeidsovereenkomst wordt toegelicht en tevens een aantal opmerkingen worden gemaakt over het wetsontwerp tot omzetting van de andere verplichtingen van deze richtlijn in Belgisch recht. Er blijft immers een wettelijke regeling gelden als suppletieve regeling voor de werknemers en werkgevers die niet onder het toepassingsgebied van de wet betreffende de cao's vallen.

Combinatie van werk en privéleven

Richtlijn (EU) 2019/1158 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 betreffende het evenwicht tussen werk en privéleven voor ouders en mantelzorgers is in werking getreden op 1 augustus 2019. Om ervoor te zorgen dat één van de onderdelen van die richtlijn wordt omgezet, heeft de Raad op 27 september 2022 de collectieve arbeidsovereenkomst [nr. 162](#) betreffende flexibele werkregelingen gesloten. Die is van toepassing op alle werknemers en werkgevers die onder de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten vallen. Voor de werkgevers en werknemers die niet onder het toepassingsgebied van die wet vallen, blijft een suppletieve wettelijke regeling gelden.

Zowel de Europese richtlijn als de omzettinginstrumenten, waarvan de bovengenoemde collectieve arbeidsovereenkomst deel uitmaakt, willen de gelijkheid tussen mannen en vrouwen versterken en de arbeidsparticipatie van vrouwen bevorderen, door het gemakkelijker te maken om werk en privéleven te combineren en tegelijk rekening te houden met de organisatorische behoeften van de onderneming en de maatschappelijke keuzes. De cao laat een belangrijke rol over aan de sociale dialoog op ondernemings- of sectorniveau om flexibele werkregelingen in te voeren of te initiëren binnen de onderneming.

Parallel met het sluiten van deze collectieve arbeidsovereenkomst heeft de NAR met zijn cao nr. 103/6 ook zijn cao [nr. 103](#) van 27 juni 2012 tot invoering van een stelsel van tijdskrediet aangepast om de negatieve effecten van het opnemen van een flexibele werkregeling te neutraliseren wanneer wordt overgestapt van deze flexibele werkregeling naar een stelsel van tijdskrediet, loopbaanvermindering en landingsbanen. Tegelijkertijd bracht de NAR het advies [nr. 2.315](#) uit, waarin die twee collectieve arbeidsovereenkomsten worden toegelicht en een aantal opmerkingen worden gemaakt bij het wetsontwerp tot omzetting van de Europese richtlijn in Belgisch recht.

Federal learning Account

De Raden hebben onlangs een advies [nr. 2.359](#) uitgebracht over een wetsontwerp tot oprichting van de "Federal Learning Account" (FLA). De FLA is onderdeel van één van de projecten (ILA) die werden aangenomen in het kader van het plan voor herstel en veerkracht (zie hierboven) en wil tevens gedeeltelijk uitvoering geven aan de aanbeveling van de Raad van de EU van 16 juni 2022 inzake individuele leerrekeningen, teneinde de opleiding van volwassenen in de werkende leeftijd te versterken.

Op Belgisch niveau zal een uniek nationaal digitaal portaal worden ingevoerd door de ontwikkeling van een platform dat "Individual Learning Account" (ILA) zal heten. De "Federal Learning Account" (FLA) zal een onderafdeling van de "Individual Learning Account" zijn. Met die FLA kan informatie worden verstrekt en beheerd over de opleidingsrechten op federaal niveau en kunnen de door de werknemers gevolgde opleidingen worden weergegeven en beheerd.

In hun advies brengen de Raden in de eerste plaats een aantal vereisten in herinnering met betrekking tot de contouren en de architectuur van het ILA-platform in zijn geheel. Dat is het platform waarin met name de Federal Learning Account zal worden ondergebracht. Zo moet het ILA-platform toegankelijk en operationeel zijn voor alle burgers en moet het niet enkel de rechten en gegevens met betrekking tot opleidingen omvatten, maar ook die met betrekking tot loopbaanbegeleiding en de validatie van vaardigheden. Het moet één enkel platform zijn dat zowel de rechten op federaal niveau als op deelstaatniveau omvat en moet ook de grensarbeiders en zelfstandigen die in België werken, omvatten. Het platform zou tot slot moeten worden ontworpen met het oog op toekomstige interconnectiviteit op Europees niveau.

Wat meer specifiek de Federal Learning Account betreft, zijn de Raden in hun advies ingegaan op een aantal technische aspecten van het voorontwerp van wet. Het is voor hen van essentieel belang dat de FLA zodanig wordt opgezet en georganiseerd dat de registratie en het beheer van de gegevens zo eenvoudig en geautomatiseerd mogelijk verlopen, waarbij erop wordt toegezien dat het "only once"-beginsel in acht wordt genomen, de administratieve lasten voor de ondernemingen, sectoren, werknemers en alle betrokken partijen tot een minimum worden beperkt en rekening wordt gehouden met de haalbaarheid (met name op het vlak van de termijnen). In het algemeen denken de Raden dat het wenselijk zou zijn maximaal gebruik te maken

van de bestaande gegevensstromen om de FLA van input te voorzien. In hun advies doen zij voorstellen in die zin.

Europese kaderovereenkomsten

De NAR is de instantie die bevoegd is voor de uitvoering van de door de Europese sociale partners gesloten raamovereenkomsten in België. In dit verband brengt hij niet alleen verslag uit over de tenuitvoerlegging op interprofessioneel niveau van deze overeenkomsten, maar centraliseert hij ook de bijdragen van de regionale sociale partners.

In de afgelopen 12 maanden heeft de NAR op 6 april 2022 het rapport nr. 125 aangenomen, het tweede rapport over de implementering van het Europese kaderakkoord over digitalisering dat op 23 juni 2020 werd aangenomen. Dat rapport nr. 125 bevat een overzicht van de acties die op het gebied van digitale transformatie in de arbeidswereld in België werden voortgezet of aangevat sinds het eerste rapport nr. 122 van 5 mei 2021. Die maatregelen werden zowel op interprofessioneel niveau als door de sectoren en de gewesten genomen.

Bijlage: de Europese aanbevelingen voor 2022-2023

De Europese Unie richt de volgende aanbevelingen aan België:

1. in 2023 een prudent begrotingsbeleid voeren, met name door de groei van nationaal gefinancierde primaire lopende uitgaven te beperken tot onder de potentiële outputgroei op middellange termijn, rekening houdend met de aanhoudende tijdelijke en gerichte steun aan huishoudens en bedrijven die het meest kwetsbaar zijn voor stijgingen van de energieprijzen, en aan mensen die Oekraïne ontvluchten; klaar staan om de lopende uitgaven aan te passen aan de veranderende situatie; meer overheidsinvesteringen voor de groene en de digitale transitie en voor energiezekerheid, met inachtneming van het REPowerEU-initiatief, onder meer door gebruik te maken van de herstel- en veerkrachtfaciliteit en andere Uniefondsen; voor de periode na 2023 een begrotingsbeleid voeren dat gericht is op het tot stand brengen van prudente begrotingssituaties op middellange termijn en het waarborgen van een geloofwaardige en geleidelijke schuldvermindering en budgettaire houdbaarheid op middellange termijn door middel van geleidelijke consolidatie, investeringen en hervormingen; prioriteit geven aan hervormingen om de budgettaire houdbaarheid van langdurige zorg te verbeteren, onder meer door een kostenefficiënt gebruik van de verschillende zorgstructuren te bevorderen; de belasting- en uitkeringsstelsels hervormen om de negatieve prikkels om uit werken te gaan, te verminderen door de belastingdruk te verschuiven weg van arbeid en het belasting- en uitkeringsstelsel te vereenvoudigen; de belastinguitgaven verminderen en het belastingstelsel investeringsneutraler maken;
2. doorgaan met de uitvoering van zijn herstel- en veerkrachtplan, in overeenstemming met de mijlpalen en streefdoelen die zijn opgenomen in het uitvoeringsbesluit van de Raad van 13 juli 2021; de programmeringsdocumenten betreffende het cohesiebeleid 2021-2027 indienen teneinde de onderhandelingen met de Commissie af te ronden en vervolgens met de uitvoering ervan te beginnen;
3. tekorten aan arbeidskrachten en vaardighedenmismatches aanpakken, met name door de prestaties van en inclusie in het onderwijs- en opleidingsstelsel te verbeteren, de kwaliteit en de relevantie voor de arbeidsmarkt van beroepsonderwijs en -opleiding te verbeteren en flexibelere en aantrekkelijkere loopbaantrajecten en opleidingen voor leerkrachten te

ontwikkelen;

4. de algehele afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verminderen door meer inspanningen te leveren om de energie-efficiëntie te verbeteren en het gebruik van fossiele brandstoffen in gebouwen terug te dringen, het gebruik en het aanbod van openbaar vervoer alsook van “zachte mobiliteit” te bevorderen en de uitrol van hernieuwbare energie en de bijbehorende netinfrastructuur te versnellen door de vergunningsprocedures verder te stroomlijnen, onder meer door de duur van beroepsprocedures te verkorten en randvoorwaarden vast te stellen om investeringen in zonne-energie-installaties te stimuleren.